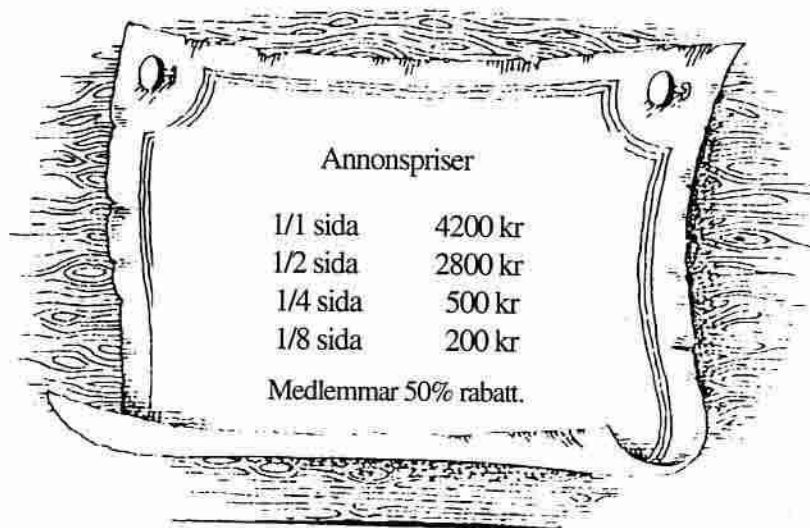

SÖRMLANDSLÅTEN

Medlemstidning för Södermanlands Spelmansförbund Nr 3 1997

Innehåll

Ordföranden har ordet	2
Ragnar Karlsson död	3
Från en läsare	3
Vad blev det.....	4
Sällskapsdanser under 400 år	5
Minne från Gustaf Wetters tid	6
För mästertligt och föredömligt låtspel... ..	7
Anders Andersson	8
2 Anders Andersson-polskor	9
Du missar väl inte våra kurser	10
Kvintettens nya skiva	11
Det är sällan för sent	12

Manusstopp för nummer 4 – 97 är 1 november.

Omslagsbild: Anders Andersson, Lästring. Foto tillhörigt Yngve Andersson, Södertälje.

Ordföranden har ordet

Efter årets varma och sköna sommar är det säkert många med mig som ser fram mot en sval och fin höst. Men håll med om att visst har det varit skönt. Vi som varit med ett tag, vet ju att så här varmt har vi inte haft i vårt land sedan 1955. Men ni har säkert tagit vara på de sköna dagarna bl. a. genom att besöka stämmorna nära och fjärran. På annan plats i tidningen får vi en del intryck från de sörmländska arrangemangen.

För min personliga del har jag bl.a. varit på besök i Finland och Estland och dessutom deltagit i festivalen i Rättvik. Tillsammans med en dansgrupp från Tälje Folkdansgille och några spelkamrater gästade jag finska Forssa, som är vänort till Södertälje, och vi hade god samvaro med värdarna och ett trivsamt gäng från Danmark.

Besöket i Estland i början av juli var en positiv upplevelse. För de flesta av oss är de baltiska staterna någonting främmande och vi har säkert var och en skapat oss föreställningar om hur det ser ut och hur det är. Jag var inbjuden att tillsammans med Curt Tallroth och gruppen Bohlins Barnbarn från Uppland besöka festivalen i Verö, en stad intill den ryska gränsen. Vi blev synnerligen väl mottagna och omhändertagna. Egen minibuss med chaufför en hel vecka, inkvartering i en skola med riktiga sängar och näringsrik mat. Vi hade också tillfälle att se oss omkring i landet i samband med att vi framträdde utanför själva festivalen och kunde konstatera att det är ett mycket vackert land, med en natur som påminner om Gotland, tyckte vi. Högsta berget är drygt 300 meter, så det är inget fjällandskap precis. I festivalen deltog grupper från olika delar av världen. Det var program varje dag fram till klockan 22.00. Då började den offentliga dansen som verkligen var en upplevelse. Estniska spelmän svarade för musiken och tusentals människor i alla åldrar dansade som galningar fram till två på natten. Där var det minsann ingen brist på danspublik! Min rekommendation är: Besök Estland så snart ni har tillfälle och ni kommer att möta vänliga människor och få se ett fint land, som geografiskt ligger helt nära oss. Det är lätt att ta sig dit – 40 minuter med flyg och täta båtförbindelser och allt till rimliga kostnader.

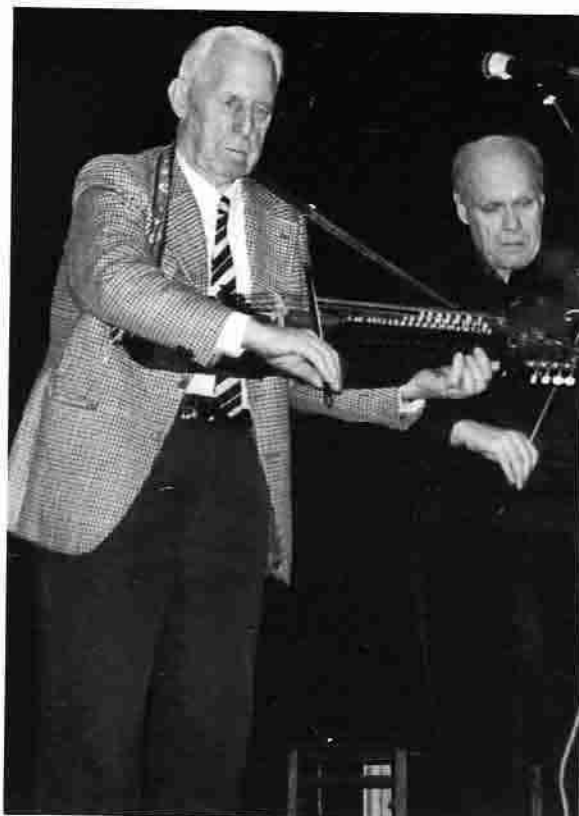
Några ord om Rättvik också. Det som tidigare hette Rättviksdansen, har ändrat namn till Rättvik Folklore Festival för att vi, som kommer fjärran ifrån, skall förstå vad det hela rör sig om. Vädrets makter bjöd på några regnskurar, men inte så mycket att det störde. Festivalen bjöd på kurser av olika slag hela veckan och i Rättviksparken var det dans och scenprogram varje kväll. Där kunde man dansa till landets mest kända dansband, men också till spelmanslagen från Falun och Boda, Wallmans Polskekvartett, Groupa, Trio Con-X med Olov Johansson och dessutom från Södermanland: Gammeldax, Sörmländska Lekare och Hjulåkers Spelmän. Ovanligt med så många sörmländska inslag, men mycket glädjande. Hoppas att det blir så vid flera tillfällen i fortsättningen. Det är ju ganska ovanligt att man träffar sörmländska spelmän ute i landet. Vi bor ju i ett vackert landskap, men det finns otvivelaktigt mycket att se och uppleva även på andra ställen. Ut och rör på er

Ingemar Skoglund

Ragnar Karlsson död

Som tidigare meddelats har riksspelman Ragnar Karlsson, Enskede, avlidit. Han skulle i oktober i år ha fyllt 93 år.

Ragnar Karlsson var född i Södermanland, men tillbringade större delen av sin ungdom i Uppland, bl.a. på Skålhamra Gård och Kungsgården i Rosersberg. Hans far, August Karlsson, var trädgårdsmästare och fiolspelman. Ragnar fick genom äldre spelmän och särskilt genom fadern lära sig låtar framför allt från Södermanland och Uppland. Först spelade han fiol, men senare övergick han till nyckelharpa, som kom att bli hans huvudinstrument. Han flyttade sedermera till Stockholm och blev byggnadsarbetare. I Stockholm fick han kontakt med andra spelmän från Uppland. Han medverkade bl. a. i spelmanslaget "Upplänningarna", som under riksspelman Harald Närhlunds ledning hade många framträdanden under 1950 – 60 – talen, även i radio. Han blev riksspelman på

nyckelharpa 1977. Vid en folkmusikstämma och spelmanstävling i Vaxholm 1981 fick han pris med följande motivering: "För presentation av genuin roslagsmusik och för bevarande av en värdefull musiktradition." Juryn noterade också att Ragnar hade "ett genuint och gammaldags spelsätt av ett slag som man numera sällan får höra."

Ragnar Karlsson fortsatte sitt spelande med oförminskad kraft ända till dess att nedsatt hörsel för något år sedan lade hinder i vägen. Han var en omtyckt spelman som gärna delade med sig av sitt kunnande. Han medverkade som spelman på Skansen i många år.

Genom Ragnar Karlssons aldrig sviktande minne har en rik skatt av låtar räddats åt eftervärlden. I samarbete med sin kusin Gösta Sandström har en del av låtarna samlats i ett häfte, tryckt 1987: "August Karlssons låtar efter spelmän i södra Uppland och Södermanland."

Ragnar Karlsson lämnar efter sig hustrun Lisa, dottern Gudrun med make Stig Lindqvist och barnbarn.

Åke Öhman
Husarö

Från en läsare

Hej!

Jag har glömt bort vad hon hette, men hon förestod vandrарhemmet i Katrineholm (där bilden är tagen) och bodde i Stockholm. Hon var med om att bilda spelmansförbundet.

Efter fotografiet bjöd hon oss på tårta (jag fyllde nämligen år) och fick skjuts till jubiléet i Malmköping. Kan någon skriva en artikel om denna eleganta dam?

Rolf Carlsson.

Svar:

Någon lång artikel blir det inte, men så här skriver Arne Blomberg beträffande fotot:

Den verkligen eleganta och hjärtevarma damen hette Marta Carlsson och var född 1892 – hon var alltså 33 år

när Södermanlands Spelmansförbund bildades 1925. Märta var djupt intresserad av den sörmländska folkmusiken och var nog extra lycklig när spelmansstämmor ordnades i Djulö, där hon mycket riktigt förestod vandrарhemmet.

Märta blev långt över 100 år och bodde vackert i Helgalunden i Stockholm, men varje sommar blev hon åter Katrineholmare. Jag minns henne med saknad!

Arne Blomberg

Vad blev det...

I föregående nummer av Sörmlandslåten hade vi som vanligt på våren ett mittuppslag med sommarens begivenheter i form av spelmansstämmor och liknande. Hur blev det? Regnade allt bort? Glömde spelmännen att komma? Blev det överfullt i trånga utrymmen? Red. kontaktade några av "kontaktmännen" och frågade. Här följer ett axplock.

Sekelskiftesstämman

Lästringe Låtars sekelskiftesstämma gick traditionsenligt av stapeln på Pingstdagen, i år den 18 maj. För ovanlighetens skull regnade det inte en droppe på hela dagen så publiksiffran uppgick till ca 200 personer, som kom och gick under eftermiddagen. Kören Bårsta Barn hade hand om kaffeserveringen och dagen avslutades med enkel middag och trevlig samvaro, också det enligt traditionen.

Ill.: Petra Molin

Tioårsjubileum för Trosastämman

Sedan 1987 har det varit stämma på Garvaregården samma dag som Trosa marknad. Regnmolnen hängde tunga över Trosa och skrämde tydligen bort en del spelmän, men kl 14.00, när Håkan Alm invigde stämman och sedan Rolf Siwertz höjde stråken för att anförda allspelet bröt solen fram och det blev en stämma i härligt väder. Vi fick lyssna till "Tre gubbar från Trosa" och tysk folkmusik på lånat dragspel bland mycket annat. Det var en liten idyll i det annars marknadsstökiga Trosa.

Spelmansstämman i Trostorp

Spelmansstämman i Trostorp, mellan Vagnhärad och Trosa, brukar vara en trivsam tillställning. Så var det också denna gång – en stämma av det mindre formatet med påtaglig lokal prägel. Ett tjugofemtal spelmän hade letat sig fram till den vackra hembygdsgården och deltog med liv och lust i allspel och buskspel. Publiken var större än föregående år och såg ut att trivas gott med det musikaliska och med det vackra vädret.

Jubilerande Julitastämman

Förväntningarna var stora inför årets Julitastämma. Det var ju 70-årsjubileum och mera påkostat än tidigare. Vädret, som varit strålande dagarna före, svek i sista sekunden och på förmiddagen strilade regnet ner. Men minuterna före öppnandet upphörde regnet och med molnen hotfullt hängande över parken kunde programmet genomföras. Publiken lät sig inte skrämmas och uppgick till ca 2 000 personer. Scenprogrammet med högtidstal av Lars Löfgren, styresman för Nordiska Museet och Julita, spel av Björn och Kersti Ståbi, Malmabygdens B-lag och gästerna Ylenurme i Estland var uppskattat och på den alternativa scenen vid dansbanan ville spelandet aldrig ta slut. Där

framträdde bl. a. Katrineholms spelmanslag och lagen från Eskilstuna med den äran och Torsten Gau som var värd för den scenen hade fullt upp att göra hela eftermiddagen. Ett stort antal kända och okända spelmän hedrade stämman med sin närvaro och tyvärr räckte inte tiden till för alla att få spela på scenen. I eftermiddagens program ingick en dräktuppvisning som var uppskattad av många och naturligtvis också dans kring midsommarstången.

Nytt för året var också en avslutande kyrkokonsert med Sörmländska Lekare och Arne Blomberg som gäst. Programmet var av högsta klass och fick publikens bifall. Kyrkan var naturligtvis fullsatt.

Summeringen blir att trots vädret så var Jubileumsstämman en succé ur alla synpunkter och det lovar gott inför kommande år.

Ungdomsläget i Elvskogen

Återigen blev det dags för ungdomsläget i Elvskogen. Närmare 40 ungdomar med fiol, cello eller tvärflöjt hade letat sig ut. Lisa Hellsten, Ole Hjort, Jonas "Jalle" Hjalmarsson och Lotta Fransén hade hand om det musikaliska, Ami Pettersson om dans och mat medan Anna Widell och Nils Häggbom var resurser i största allmänhet. Sista kvällen gav de vuxna konsert för ungdomarna och som lägeravslutning gav ungdomarna konsert för ditresta föräldrar och bekanta (med sakkunnig hjälp av musikledarna)

Redaktionen har tagit emot kritik för att det nummer av SÖRMLANDSLÅTEN som innehåller förteckningen över spelmansstämmor kommit ut sent. Vi har tagit till oss detta och ska försöka bättra oss till nästa år!

SÄLLSKAPSDANSER UNDER 400 ÅR

Ett försök till kronologisk ordning.

Av Henry Sjöberg

Jag har försökt att ta med endast danser som omnämns i Sverige. De årtal som står framför dansnamnet är alltså det år danserna presenterats hos oss.

1600-talet:

Det är svårt att ange när danserna kommer till Sverige. Därför har jag gjort en sammanställning över namnen.

Air Allemandne
Balett Bourrée
Cassandra Cinque Pas Courante
Daldans D'Hispanie
Engelsk Näktergal Engelsk Kontradsans
Fördans
Galliarde Gavotte Gique
Intrada
Käs' und Brot
La Bochan
Lacisa Långdans
Masquerade Menuett
Paduane Pavane Polsk Dans
Rigadoun Roial
Sarabande Sonett Spanilett
Tick Tack
Viol d'Espagne

Många av dessa danser kommer naturligtvis även att finnas under nästa århundrade, men jag räknar inte upp dem igen.

1700-talet

Contredanse Francaise (Kadrilj)
Contredanse Anglais (långdans)

I båda fallen finns den första dansboken där danser ingår från 1760 vilket betyder att de lanserats något tidigare. Eftersom båda formerna finns nämnda i Frankrike redan i början av århundradet är det troligt att de kommer in i Sverige under de första årtiondena.

När man ser de här namnen skall man betänka att under dessa namn döljer sig ett stort antal danser. Uppskattningsvis finns över 1 500 beskrivningar av dessa typer bevarade till idag. Alla dessa kadriljer eller långdanser har egna namn, men det skulle vara en omöjlighet att räkna upp dem alla.

1785: Vals

Den första svenska beskrivningen finns från 1785 i Koskulls satir. Visserligen är

det en parodi, men av beskrivningen framgår helt klart att det som beskrivs är en vals.

1800-talet

Gruppdanser

Angläs

Dansformen finns omnämnd ute i Europa redan vid sekelskiftet 1700-1800, men eftersom vi i Sverige saknar dansböcker över 1800-talets dansformer mellan 1800-1844 är det omöjligt att säga när dansen lanserades i Sverige.

Fransäs

Samma som ovanstående, men här finns ett tryckt notblad från 1833. Notbladet behandlar "Fransyska kadriljer" vilket är ett annat namn för fransäs.

Kadrilj

Det här avser den typiska svenska stora kadriljen med minst 8 men helst 32 par i uppställningen. Det första omnämmandet finns från 1820.

Promenadpolonäs

Egentligen en dans som avlöser angläsen som första dans på balerna. Första svenska beskrivningen är från 1850.

Kotiljong

Även här är den första beskrivningen från 1850 men det är ganska klart att det är en direktöversättning av Cellaius franska bok i samma ämne.

Pardanser

1830 Ecossaise-vals (schottis). Första omnämmandet i Paris.

1830 Mazurka. Första beskrivningen i Sverige 1846

1840 Polka. Första svenska polkaboken
1844 följt av en bok 1845.

1855 Polka-Mazurka. Den svenska varianten hambopolkett finns redan i spelmansböcker från 1850-talet. Föregångaren till hambopolketten, modedansen Tyrolienne finns i tyska dansläroböcker från 1850-talet. Den del av polka-mazurkan som

vi vanligen kallar "skånsk mazurka" dyker inte upp förrän vid sekelskiftet.

1860 Galopp
1880 Polkett
Wienerkreutzerpolka
Varsoviene
Pas de Quatre
1890 Pas de Patineurs Pas
d'Espagne Polka
Pompadour
Tyrolervals

1900-talet

1900 Cake Walk (Första tryckta beskrivningen 1902)
1902 Boston vals (Första tryckta beskrivningen 1903)
1905 Two Step
1906 Kickapoo (variant till two-step)
1911 One step
1914 Tango (lanserades på Oscars-teatern 1913)
1915 Ragtime (kallades vanligen "jumpa")
1920 Foxtrot
1922 Shimmy
1925 Charleston
1926 Black Bottom
1930 Slow-fox
1932 Rumba
1933 Engelsk vals (kallas för modern eller stilla vals. Det kommer en form av långsam vals redan 1927, men den är helt annorlunda.)
1937 Lambeth Walk
1938 Palais Glide
1939 Palais Stroll
1942 Jitterbug
1944 Samba
La Raspa
Cha-Cha
1951 Rock'n Roll
1956 Twist
1960 Shake

.....

Detta är den sista av Henry Sjöbergs artiklar om den svenska dansen genom tiderna.

Minne från Gustaf Wetters tid

Bland Skäcklinge-Frans efterlämnade papper fanns ett par blad från Gustaf Wetter. De hade passat bra i förra numret inför Julita-Stämman, men kan passa så här, efteråt. Så här gick det alltså till på Gustaf Wetters tid.

P.M. för spelmän och andra aktiva i spelmanstämman och utflykten den 1-3 juli 1950.

Välkomna till Julita Skans

Här är gammal historisk bygd, och här har Södermanlands Spelmansförbund haft stora fina stämmor, vilka alla givit gott resultat. Vi har de bästa förhoppningar på jubileumsstämman nu i år, och till det goda resultatet ber vi var och en av Er att medverka på bästa sätt. Ske alltså!

Expeditionen är förlagd till Herrgölsstugan. Där får var och en ut sin reseersättning, där redovisar var och en för försålda ex. av festskriften och där får alla upplysningar om programmet 1-3 juli. Men innan Ni frågar, ber vi Er noggrant läsa detta P.M. och de cirkulär, som Ni fått. Förläggning är ordnad i Tobaksladan för manliga och i Åkeröboden för kvinnliga deltagare med några få undantag.

Dansmusiken lördag och söndag kl 20-24 ombesörjes av 2 lag med Thure Wedberg och Evert Melin som ledare. Anmäl Dig, om Du vill spela dansmusik, till någon av dessa!

Program för stämman den 2/7.

Samling på planen framför Tobaksladan kl 12. 15. Repetition för samspel börjar på slaget 12.30. I första avdelningen för samspel av samtliga spelmän spelas

1/ Gärdebylåten 2/ Skänklåt från Sköldinge 3/ Vals A-dur efter Boström 4/ Polska efter Forsman, Oxelösund.

På slaget 13.30 tågar samtliga spelmän från Tobaksladan till estraden på Munktappan. Vi spelar då Gärdebylåten och ordnar oss halvcirkelformigt framför estraden. Sedan alla klivit upp, håller förbundsordf. Wetter ett kort anförande och redogör i stora drag för programmet. Därefter spelar vi skänklåten, valsen och polskan. Så lämnar vi ordet till professor Andreas Lindblom, som hälsar spelmän och publik välkomna till Julita Skans. Då har spelmännen i motsats till publiken tillfälle att sitta ned.

Efter hälsningsanförandet spelas 4 marscher:

5/ Julita brudmarsch /solo/
6/ Vingåkers brudmarsch /en sektion på 10-15 st./

7/ Granhedsmarschen /trio/ se festskriften sid 11!

8/ Österåkers brudmarsch av samtliga spelmän.

Efter den pampiga låten håller lands-

hövdingen sitt högtidsanförande.

Samtliga spelmän spelar därefter

9/ Spelmansträffen av Hultquist.

Så blir det två sånger av Lars och Folke Andersson och därefter tar vi en välbehövlig

P a u s

under vilken vi hoppas få utdela de högsta vinsterna i tombolan, som vi tror då skall vara slutsåld, försälja festskrifter m.m.

Våra gäster från andra spelmansförbund ska vi inte glömma, och de får därför helt disponera följande avdelning i alfabetisk ordning:

1/Blekinge

2/Dalarna

3/Hälsingland

4/Medelpad

5/Närke

6/Småland

7/ Stockholms Spelmansgille /eventuell/

8/Uppland

9/Värmland

10/Östergötland

Efter detta blir det N.O.V:s folkdans-

lags tur att framträda med 3-4 folkdanser

Nu misstänker vi, att tiden är långt framskriden, och därför ordnar vi oss för slutklämman med samspel av följande låtar:

10/ Gånglåt från Lästringe

11/ Widmarks-valsens. 66 sörmlandslåtar nr 19. Obs 16 takter i 1:sta reprisen.

12/ Sparf fars polska

13/ I Vårskogen, komp. av Hultström

14/ Polska efter Axel Axelsson. Nr 13 i 50 sörmlandslåtar.

15/ visa från Tystberga nr 25

16/ kyrkmarsch från Mörkö.

Så är stämman slut. Beräknad tid kl 16. Då drar sig alla spelmän till Bäckstugan, där en enkel middag serveras kl 17.

/En parentes för den som vill läsa den. Kl 16, gifter sig 2 unga rara människor i Julita kyrka. Kan det möjligen tänkas, att en 4-5 spelmän i dräkter vill spela en låt före och efter vigseln på kyrkbacken. Ni får inte ett öre för det men blir belönade med ett stort lass av tacksamhet från den finske brudgummen och den sörmländska bruden samt förbundsordf. Wetter, som är bjuden till bröllopet men måst avböja att närvara på grund av sina förpliktelser mot spelmännen. De villiga kan anmäla sig till exp i Herrgölsstugan eller direkt till Wetter./

Utflykten måndagen den 3/7

har blivit omlagd både beträffande tider och resväg, detta beroende på önskemål från flera spelmän att få titta på minnesstenen över Widmark. Av den anledningen får vi starta tidigare men ändock slopa en del, som vi förut planerat. Programmet blir följande:

kl 7.00 frukost i det gröna eller i Bäckstugan,

7.45 start från Julita. Den som ej passar bussen åker vi utan vidare ifrån

8.30 ankomst till L:a Kulltorp, där vi tittar på stenen och spelar ett par Widmarkslåtar, förslagsvis Sköldinge skänklåt, Widmarksvalsen och Fermens polska.

9.15 start från L:a Kulltorp över Katrineholm, Valla, till Floda kyrka. Vid Granhammars gravsten nedlägges en krans, en psalm sjunges och lämplig musik utföres. Tyvärr har vi ej tillfälle att bese kyrkan.

10.45 start från Floda kyrka genaste vägen över Sköldinge - Flen - Malmköping till Gripsholm, dit vi beräknar att kunna anlända kl 12.30

12.30-13.30 besök på slottet under sakkunnig ledning för den som så önskar. Entré betalar varje besökare för sig.

13.45 lunch på Gripsholms folkhögskola. Vi får fint sällskap under måltiden, ty en avdelning från Karl IX:s tid inviges den dagen å Gripsholms slott, och alla honoratiories äter samtidigt med oss. Undertecknad Wetter har utlovat musik under själva måltiden och senare på borggården å slottet. Hoppas alla deltagande spelmän hjälper mig att infria det löftet,

15.30 start från Gripsholm direkt till Flenmo genaste vägen. Beräknad ankomsttid 17.30

18.00 middag å Flenmo under förkörare Janssons erfarna ledning.

24.00 avfärd från Flenmo till Flen och Katrineholm. Hotellrum antingen å Järnvägshotellet i Flen /ca 25 platser/ eller hotell Gillet, Katrineholm, /8-10 platser/.

Bussfärden kostar 7 kr. per person. Biljetter kommer att säljas under söndagen. Måltiderna kostar inte den enskilde resenären ett enda öre. Vad kan du mer begära.

Som synes är besöket i Floda och Strängnäs kyrkor struket ur programmet, uppehållet vid Stödda Sten desslikes, men ändå måste vi raska oss för att hålla tiderna. Tänk på det! Blir vi försenade, får ju den

För mäterligt och föredömligt låtspel på stråkharpa, silverbasharpa och pipor

Så löd motiveringen på det diplom som medföljde zornmärket i guld som utdelades till Styrbjörn Bergelt vid riksspelmansstämman i Vilhelmina i juli 1997.

Han är känd för oss sörmlänningar som den försynte spelmannen som ibland besöker våra stämmor och ger oss prov på sitt stora kunnande och sitt förämliga spel på flera ovanliga instrument.

Spelpipan eller spilåpipan blev Styrbjörns första folkliga instrument och genom flitigt lyssnande på inspelningar och traditionsbärare lärde han sig den rätta tonen i instrumentet och spänningen i de låtar som hör till bl.a. Sväs-Anders reper-toar.

En märklig gammal silverbasharpa kom i slutet av sextioalet av en slump i Styrbjörns ägo och ännu en gång fascinerades han av halvt bortglömda instruments möjligheter och rika låtskatt.

Stråkharpan är kanske ändå det instrument vi allra mest förknippar med Styrbjörn och det var för spel på denna han fick sitt zornmärke i silver 1983 i Västerås. Mången har förundrats över den musik som han frambringar ur denna tagelsträngsförsedda "låda".

Ingrid Holmberg från Zornmärkesnämnden sätter märket på plats.

När Styrbjörn mottog sin utmärkelse kunde han på sin omisskännliga stockholmsdialekt berätta för vilhelminaborna om sina släktingar på mödernet från Västerbottens inland och lappmarken.

Vid årets riksspelmansstämma delades ytterligare ett guldmärke ut till Sture Sahlström, Tobo, för mäterligt och traditionsrikt spel av låtar från Uppland.

Forts. från föreg. sida

enskilde intresserade exempelvis ej möjlighet att bese Gripsholms slott. Och på slaget 13.15 ska vi sitta vid bordet i Gripsholms folkhögskola, och senast kl 18.00 ska vi vara bänkade till middag å Flenmo. Det får inte klicka.

Disponent Nils Eriksson ligger svårt sjuk, men trots anmaningar från många

håll har han hållit fast vid sin generösa inbjudan till Södermanlands Spelmansförbund. Vi är tacksamma och hjärtligt glada för ett sådant erbjudande men samtidigt sorgsna över hans svåra sjukdom, som binder honom vid sängen. Vi får böja oss i tacksamhet över hans välvilja att

kunna orka ta emot oss. Var och en bör sig dock låta angeläget vara att denna gång påskynda hemfärden.

Väl mött på Spelmansstämma å Julita Skans!

Styrelsen
gm/ Gustaf Wetter
enl. uppdrag.

Anders Andersson

– storspelman från Lärstringe

De flesta av oss spelmän känner till Lärstringe gånglåt, den vanligaste av gånglåtar på våra sörmländska stämmor, men spelmannen bakom låten är okänd för många. Samma sak gäller många andra av våra traditionsbärare. Vi spelar låtar och hänvisar till olika spelmän, som anses ligga bakom, men som ingen har en aning om vem eller vilka de är. I detta och kommande nummer av SÖRMLANDSLÅTEN kommer vi att presentera några av de mest betydelsefulla av våra traditionsbärare och inleder i detta nummer med Anders Andersson, Lärstringe, en av 1900-talets största spelmän

Anders Andersson föddes i Granhusa, Västerljungs socken år 1851. Redan som barn visade han stort intresse för musiken och det var tidigt klart att han skulle bli spelman. Morfadern, Olof Olsson, också han från Västerljung, född på 1780-talet och död 1861, var duktig fiolspelare och blev den förste läromästaren och låtförmedlaren. Repertoaren utgjordes till största delen av 16-delspolskor men också av ceremonimusik som skänklåtar och gånglåtar. Den mest kända idag är väl Lärstringe gånglåt, som spelas på de flesta av våra stämmor och faktiskt också har spelats av sonsonen Yngve Andersson i spetsen för vaktparaden på slottet i Stockholm. Många av melodierna finns upptecknade och bevarade för eftervärlden.

Anders Andersson blev snart en efterfrågad brölloppspelman. Han deltog också i ett stort antal spelmanstävlingar där han enligt uppgift fick första pris i samtliga. Han var också en av de sörmländska spelmän som kallades av Anders Zorn till spelmansstämman på Skansen 1910. Anders Andersson hade en speciell teknik när han spelade, kraftfullt och med en välutvecklad stråkföring. När han spelade ljöd alla strängar vilket ibland gjorde det svårt att höra melodin för upptecknare.

85 år gammal avled Anders Andersson i sitt hem Anderslund i Lärstringe den 13/9 1936. Tolv år tidigare – 1924 – hade han författat en intressant levnadsbeskrivning som vi publicerade i Sörmlandsslåten 1978. Det är säkert många som inte har läst den och därför publicerar vi den igen:

Anderslund, Lärstringe den 5/6 1924

Jag är född vid Granhusa i Västerljungs socken i Södermanland den 23 augusti 1851. Vid åtta års ålder började jag få lust för violen. Min morfar var av gammal god spelmannssläkt och var en god lärare för mig och köpte mig en fiol för två kronor. Han var då mycket gammal och dog redan då jag fyllde tio år. En brorson till honom – en av ortens styvaste spelmän – blev i stället min läromästare och vi spelade tillsammans å större bröllop.

Ni skulle ha sett dessa gammaldags bröllop, det var glädje, verklig bröllopsglädje! Vid dessa högtidliga tillfällen fick jag inpräntat en hel del gamla melodier, som användes efter den tidens sed och bruk vid bröllop-, Marscher som användes före och efter vigseln, vid lyckönskan och brudskålen, när ljusen tändes och steken bars in m.m.

Av de gamla danserna minns jag fyrturingen, norska polskan, väva vallmen, björndansen m.fl. Dessa har nu ej förekommit i sörmlandsbygderna på nära sextio år

Då jag var femton år köpte jag min andra fiol, tillverkad av min lärare E. Eriksson. Denna fiol följde mig genom hela livet och på stämman i Flen 1910 använde jag den och knep ett första pris. Samma år deltog jag på Skansen, men köpte mig då en annan fela, gjord 1715.

År 1922 var jag i Malmköping och år 1923 i Södertälje och erhöll även å dessa ställen första pris.

Jag är nu gammal och mitt strävsamma arbete som lantbrukare har gjort fingrarna styva, men ännu kan jag nog glädja någon låtvän, ifall melodierna skall tecknas upp och gömmas till tider som komma.

Här är litet om mitt arbete som lantbrukare.

Jag vistades i föräldrahemmet och arbetade där till den 14 mars 1877, då jag som 26-åring flyttade till Sörstena i Trosa landsförsamling och arrenderade sedan denna gård i fem år. Första året grävdes grav genom ängen och odlades ca 6 tunnland och samma år reparerades mangårdsbyggnaden. År 1879 nybyggdes logen jämte vagnslider och redskapshus. År 1880 byggdes vandringshus, stallet påbyggdes, en vattenbrunn togs upp och stensattes.

År 1882 övertog jag Hammarby i Västerljung på arrende och flyttade dit den 14 mars. Samma år nyplöjdes och odlades hagslätten 4,5 tunnland, som söndergrävdes föregående höst, sedermera odlades ca 5 tunnland stenbackar.

1886 nybyggdes ladugården jämte

redskapshus och svinhus. 1889 gjordes en grundlig reparation på nybyggnaderna. 1902 ombyggdes logen, samtidigt byggdes en veranda vid mangårdsbyggnaden, källaren påbyggdes, en mindre nybyggdes och stensattes. Under ovannämnda tid gjordes stora arbeten med dryga kostnader och jordarealen omlades till 7 skiftesbruk.

År 1890 togo jag och min broder gården Solberga i Torsåker till sidobruk, där byggdes ny ladugård, redskapshus, foderlada och spannmålsbod samt gjordes en hel del nya odlingar inom ägorna.

År 1895 övertog jag Äflingby i Västerljungs socken till sidobruk. Där gjordes först vattenledning samt tillbyggdes ladugården. 1898 höjdes logens väggar med 3 alnar och åtta tum. 1900 reparerades mangårdsbyggnaden jämte 2 mindre boningshus, vandrings- och redskapshus samt omlades jordarealen till 7 skiftesbruk.

År 1901 övertogs även Valla i Torsåker. Mangårdsbyggnaden reparerades där grundligt, även ladugården reparerades inuti och ny logkista och ny vattenledning anlades.

År 1907 flyttade vi till Ingmunsta i Lärstringe socken. Där byggdes nytt brygghus med mjölkrum, mangelbod och drängkammare, därtill vishusbodar för två familjer samt spannmålsvindar. Samtidigt lades cementbottnar i ladugård, stall, svinhus, brygghus och mjölkrum samt en ny vattenledning på 250 famnars längd. Logarna förstärktes med strävor och stolpar. Även här omlades åkerarealen till skiftesbruk. Tog upp en grav från Gärdesta såg till Grömsta gårde som före detta gått efter naturen i mångfaldiga krokar.

Mangårdsbyggnaden ombyggdes och

170. POLSKA

efter Erik Eriksson

A-bas.

169. POLSKA

efter Erik Eriksson

A-bas.

Båda polskorna ur Sv. Låtar, Södermanland

övriga bostadshus reparerades. 1910 köptes tomten Anderslund och nybyggdes 1911 och användes nu som vårt ålderdomshem.

År 1919 köptes Brink i Lästringe och

dithörande Krongården i Löt samt torpet Bringstorp. 1920 gjordes vattenledning med cistern och vindmotor. 1921 nytt inrede i ladugården med cementbottnar och automatiska drickeskoppar. 1922

nybyggdes mangårdsbyggnaden vid Krongården i Löt, inrett till 5 rum jämte en mindre uthusbyggnad.

Anderslund som ovan Anders Andersson.

Du missar väl inte våra fina kurser?

Här är de tre närmaste. Passa på och anmäl Dig!
Ring till Ulf Lundgren, 08-550 86464, så får Du hjälp att anmäla Dig

Kurs nr 6-97 4 oktober 1997
Kl 09.00-17.00
Plats Frustuna hembygdsgård
Gnesta
Program Lär dig spela säckpipa
Du som har en säckpipa,
men ännu inte provat så
mycket.
Passa på nu, du får en
lärare som kan det här.
OBS! Du måste ha ett
fungerande instrument.
Deltagarkrav Nybörjare och ovana
Lärare Per Furå

Kurs nr 7-97 8 november 1997
Kl 09.00-17.00
Plats Tälje Folkdansgilles
lokal i Södertälje
Program Spela till dans.
Lär dig mer under skickliga
instruktörer att spela vals
och hambopolkett till dans.
Deltagarkrav Ej nybörjare
Lärare Valfritt instrument
Ulf Lundgren
Åsa och Per-Olov Jacobsson

Kurs nr 8-97 29 november 1997
Kl 09.00-17.00
Plats Frustuna Hembygdsgård
Gnesta
Program Låtar efter Widmark.
Lär dig nya, spännande låtar
efter en av våra legendariska
spelmän och hans lärjungar.
Deltagarkrav Ej nybörjare
Lärare Fiol
Christina Frohm

Priset är som vanligt 300:- och Du betalar lunchen själv

Klintettens nya skiva

"Klintetten 2"

Den östgötska folkmusik-/gammeldansgruppen Klintetten har kommit ut med sin andra skiva och fyndigt nog döpt den till "Klintetten 2" (KLCD2). Precis som på sin första skiva "Dansbart" (KLCD 1), som kom för några år sedan, består den av dels låtar med hela gruppen (12 personer) och dels av musik spelad på mindre konstellationer. Låt mig nu först som sist säga att jag tycker det är en mycket bra skiva med bra dansmusik, men i de flesta av de låtar som spelas av hela gruppen, känns det hela litet återhållet och kanske aningen för vårdat. Jag skulle nog vilja ha ännu litet mera, som man ibland uttrycker det, "stake" i spelet. Detta återfinns dock i de mindre gruppernas spel och jag vill nog påstå att det är just dessa mindre grupper, som är Klintettens styrka. I dessa mindre grupper blommar spelglädjen ut för fullt och alla de duktiga spelmän, som gruppen består av får möjlighet att ta ut svängarna ordentligt. Det svänger stundtals till alldeles väldigt och man känner danslusten komma. Spelmännen i Klintetten består ju av damer och herrar från olika delar av vårt land och således med olika låtdialekter i bagaget. Det är trevligt, tycker jag. Där finns, förutom de rena gammaldanslåtarna, både jämtländska senpolskor, riviga värmlandspolskor och äkta sörmländska slängpolskor av allra bästa märke. Flera av låtarna är dessutom utmärkta nykompositioner av medlemmarna själva.

Några av låtarna blev mina personliga favoriter. Nr 9 – en suveränt spelad östgötsk slängpolska, nr 24 – en hambo med en hel del

spännande ackord samt nr 25 – den underköna bröllopsmarschen, som avslutar skivan. Alla låtar presenteras med några personliga rader i texthäftet och där finns också alla medverkande musiker nämnda.

Klintetten har ni i Stockholmstrakten möjlighet att dansa till den 17/10 på Skeppsholmsgården, då de gästar folkmusikhuset på deras fredagsdans. Ta

den chansen, för Klintetten är en av de, tyvärr mycket få, grupper idag, som spelar riktigt bra gammaldans. Dessutom får ni alla deras fina polskor på köpet!

Vill ni köpa skivan så kostar den 150:- och kassetten kostar 90:-. Sätt in summan på pg 928 78 52 –9/Stefan Öberg, så kommer den på posten.

Leif Johansson

Rotspel

öppnar folkmusikbutik

lördagen den 20 september 11-16

Öppningsgåvor – dryck – levande musik

Välkommen!

Tulegatan 37

113 53 Stockholm

tel o fax 08-16 04 04

Rotspel

Box 70
129 21 Hägersten
rotspel@wineasy.se

08-88 10 77 (tel o fax)
070-550 62 34
www.wineasy.se/rotspel

Det är sällan för sent

(hur det kom sig att jag började spela folkmusik)

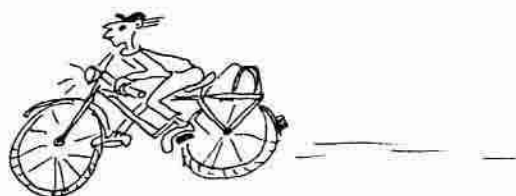
–Tur att jag har semester, tänkte han.

Trafiken hade sniglat fram över Riddarbron och här på Nygatan blev det helt stopp. En liten stund försökte han hålla balansen på cykeln, men tvingades snart sätta ner foten på den vänstra trottoaren. Gatan framför honom var fylld med stillastående bilar så långt ögat kunde se.

Dagen hade hittills varit mycket fin. Han hade givit sig av från sin söderförort strax efter morgontrafikrusningen. Turen hade gått via Djurgården ut till Hagaparken där han ätit lunch och sedan sovit under en stor ek. Nu var hemfärden tillfälligt stoppad. Han tog det dock lugnt. Det gjorde inte alla bilförarna. Många bidrog konstruktivt efter fattig förmåga genom att trycka på tutan. Andra uttryckte sig med fula ord och gester. Det hjälpte inte mycket. Allt stod still.

Det här var hans första semester helt på egna villkor. Tidigare hade han alltid firat semester med syskon och föräldrar. Dom hade ersatts av en fästmo som senare blev mor till hans barn. Nu efter skilsmässan och flytten från villan hade han förvånad insett hur mycket tid och pengar som hus och hustrun tydligen tagit. Idag hade han nämligen överskott på både fritid och pengar och det berodde inte enbart på att han hade semester. Han var ovan att hantera detta överflöd och hade därför fortsatt att leva på samma enkla sätt som tidigare. Semester i hemorten, medhavd lunch, övernattnings i egen bostad, längre resor med SL och kortare resor på egen cykel.

När han står där och väntar på att gatan skall bli farbar igen ser han sig om. Låter blicken svepa fritt, helt utan mål. Så långt han kan se är gatan framför honom fylld av stillastående bilar. Han funderar en

Ill.: Petra Molin

stund på att vända och cykla Munkbroleden. Men han har ju ingen tid att passa så han blir stående och tittar på posthuset, skyltfönster, fordon och människor. Lång tid tittar han på ett grälliknande samtal mellan en manlig bildförare och hans kvinnliga passagerare. Hon beskyller honom för att bilarna står stilla. Han känner igen situationen och ler invärtes. Plötsligt stelnar han till. Blicken fastnar på en läckerbit några meter framför honom. Inom honom säger det "klick". Han står länge med hängande haka och stirrar på den slanka skönheten. Han fantiserar redan om allt trevligt de skulle kunna göra tillsammans. Sådant han drömt om sedan sina tidiga tonår, men som först osäkerhet, dålig ekonomi och sedan hustru/äkenskap hindrat honom ifrån. Nu har han en chans att förverkliga den gamla drömmen. Det är bara att få aschlet ur sadeln och ta initiativet. Något som han alltid

haft litet svårt för. Men nu måste det fungera och han förvånas själv över sitt resoluta agerande. Med bestämda steg går han fram och söker kontakt. Kort diskussion om priset. Överens! Tolvhundra kronor fattigare och en stund senare är de tillsammans i hans lägenhet. Hans händer darrar lätt när de ovan och ivrigt famlar runt den mörka skönheten. Han fuktar sina läppar och det går en våg av vällust genom honom när dom möter en ny, främmande, fuktig och spännande tunga.

Ja, så började musicerandet för min del. Trafikstockning utanför Walles musik och impulsköp av ett instrument. I många år hade jag varit en stor konsument av musik, mest genom flitigt gammeldansande. Nu skulle jag äntligen själv försöka skapa musik. Vägen dit är en lång men glädjefylld uppförsbacke. Det intygar säkert alla ni som ännu minns er nybörjartid. Är man, som jag, dessutom femtio fyllda när man börjar så är det ännu jobbigare. En begagnad b-klarinet är inte heller det enklaste nybörjarinstrumentet. Min hembygds folkliga musik, den som jag helst ville spela verkade alla gå i korstonarterna G-, D- eller A-dur. Det var en smärtsam chock när jag märkte att det lät för djävligt när jag spelade min först inlärd låt, Schottis från Haverö, med några fiolnybörjare. Vi hade ju samma noter. När fiolerna spelade ensamma lät det bättre. Idag vet jag vad det beror på och kämpar hårt för att lära nya låtar utan att gå omvägen via noter, bland annat som flitig gäst på kurser och stämmor runt om i min nuvarande Sörmländska bostadsort.

Jan Holm
Trångsund

**Danshus på Brukarhuset,
Södermannagatan 31
kl 19.30 – 24.00**

Danshus

5/9 Ole Hjort
3/10 Susanne Rosenberg
7/11 Hans Røjås
5/12 Per Gudmundsson

Kurser i "Dansa Polska"

27–28/9 Nybörjarkurs
9/11 Fortsättningskurs
30/11 Fortsättningskurs

INFO Anneli Sandell, tel. 08-580 347 18

INFO Ami Petersson, tel 08-33 46 96

Redaktionsadress: c/o Nils Häggbom
Blidvägen 6, 137 57 Västerhaninge

Förnya och utöka Ditt folkmusikbibliotek med våra fina produkter

Svenska Låtar, Södermanland

Vår landskapsdel av det klassiska storverket. 207 uppteckningar. Faksimil av originalutgåvan från 1935
Pris 70:-

A G Rosenberg, 420 Svenska Danspolskor
från Södermanland och andra landskap. Faksimil efter utgåvor från 1876–1882.
Pris 80:-

Sörmländska Visor del I, II, III
Visor för praktiskt bruk från den sörmländska traditionen. Ett 30-tal visor i varje del.
Pris 20:-/ styck, kassetter 70:-/ styck.

A P Andersson
75 låtar och visor från Södermanland och Närke upptecknade 1880 av skolläraren i Västra Vingåker, August Petter Andersson.
Pris 80:-

August Karlssons låtar
49 låtar från södra Uppland och norra Sörmland som August Karlsson spelade dem.
Pris 70:-

50 Sörmlandslåtar för två fioler
Utgiven till minne av Olof Andersson. Arrangerade av Olof Andersson.
Pris 60:-

Sörmlandslåtar
av C G Axelsson, Flodafors. Utgiven 1960. Egna kompositioner
Pris 70:-

Folkmusik från norra Södermanland,
K P Leffler. Faksimil efter utgåvor från 1899–1900
Pris 90:-

Morfars fars dansmusik

Berättelser och beskrivningar om den äldre generationens dansnöjen och spelmän och hur traditionen lever idag.
Pris 80:-

August Lindblom

97 låtar ur två spelmansböcker från 1836 och 1856 samt historik om den legendariske storspelmannen.
Pris 90:-

Sörmländska allspelslåtar

Nothäfte samt kassett med gamla och nya allspelslåtar från vårt landskap.
Pris 40:-

Visor & versar

Av Anders Björklund och Gunnar Nordlinder. 87 sjömansvisor från alla de sju haven.
Pris 70:-

I den sköna Vingåkersbygden, kassett.

Folkmusik från Vingåker med Simmings, Anita Hedlund och Christina Frohm.
Pris 70:-

Välkommen till världen, kassett

Visor och ramsor för små och stora barn från den sörmländska traditionen, med våra bästa vissångare.
Pris 70:-

70 Låtar, Visor och Psalmer

av Josef Krysänder. Kompositioner och arrangemang för två fioler.
Pris 70:-

Beställ hem våra böcker, noter och kassetter så här:

Ring din beställning till Torsten Gau, tel. 016 - 42 00 70 eller skriv till honom på adress

Mestavägen 1A, 632 33 Eskilstuna, så får du ett paket med faktura på posten. Porto tillkommer.